

Högskolan Dalarna 2003

Religionsvetenskap C

Handledare: Ulrika Mårtensson

Författare: Anna Hydén

Änglamöten

Och en religionspsykologisk teori.

INNEHÅLL

1. Inledning

1.1 Björnar och Änglar	1
1.2 Syfte	3
1.3 Avgränsning	3
1.4 Material	4
1.5 Metod	4
1.6 Forskningsöversikt	5
1.7 Disposition	6

2. Änglamöten **6**

2.1 Visioner	7
2.2 Undervisning	10
2.3 Idéer	15

3. Psykologiska teorier **19**

3.1 Socialisationen och krisen	20
3.2 Tankens kraft och självuppgivelse	21
3.3 Personlighetspsykologin	23

4. Diskussion **26**

5. Sammanfattning **29**

6. Slutsatser **30**

Källförteckning och litteraturförteckning **32**

Bilden: Okänd konstnär. Bilden på framsidan är en av många i samma stil som cirkulerade i Europa omkring Första Världskrigets slut.

1. Inledning

1.1 Björnar – Änglar

Vi vet alla att skogen är full av djur, liv i alla dess former. Men hur många av oss har verkligen sett dem livslevande i deras egen fria, vilda natur. De flesta av oss har kanske sett rådjur, harar, rävar, kråkfåglar. . . älgar: hur många av oss har sett en älg? Eller något större rovdjur?

Det är senhöst och jag står alldeles stilla vid en lada, i kanten på en åker. Kanske ska jag få se mitt livs första frilevande björn! Jag fryser och väntar och tvivlar. Varför skulle björnarna komma ut just här och nu på den här åkern? Varför skulle de ha vägarna förbi precis när jag är på plats? Skogarna är så ofantligt, ofattligt stora. Jag suckar och tvivlar och förtvivlar. Det blåser isande ett fuktigt dimstråk förbi. Jag ser upp mot bergens grantätande toppar. Hur ofta trampas marken där under träden av människofötter? Vad är vår uppgift i allt detta? Jag tänker på dessa mörka björndjur i markerna som klumpiga, sömniga hundar. Vi vet vad de äter och när de sover. Ska de bli så pass övervakade att vi vet exakt hur många de är och när de skiter till och med innan vi blir nöjda? Är dessa djur så pass farliga?

Nej, vi har nog misstagit oss, för är det inte vi som bär omkring på fullt fungerande mänskliga hjärnor och skjutvapen? Vi har intelligens och ett övertag som inte ska leda oss till utnyttjande utan till beskyddande och bevarande. Vi människor kanske verkligen har ett moraliskt ansvar för **hela** planeten och **alla** dess innevånare.

Det börjar regna lätt och skymningen kryper in på oss där vi står och huttrar i spänd förväntan. Björnar är svaga för vanor, det gör dem trygga och lugna. De är bara tio minuter försenade, upplyser mig min vän.

Jag tänker på den senaste rovdjursdebatten och på alla de som väljer att inte nyttja sin intelligens och vägrar bryda sina hjärnor med nya kunskaper och andra värderingar. Ska de hållas för ansvarsfria? Det går kanske bra så länge man låter bli att handla, men det blir nog svårt eftersom livet är en rad på varandra efterföljande handlingar. . . eller? För min del så tror jag att vi är tvingade att leva efter vår natur. Vi är nu en gång för alla varelser utrustade med en stor intelligent kapacitet. Måste vi inte leva upp till den?

Kvällen är här och himlen är kristallklar, moln och dimslöjor har upplösts med det sista solljuset. Det är snart för mörkt för att se någonting. Björnarna kanske trots allt inte kommer, man vet ju aldrig, deras nosar har kanske nosat upp annat ”godis” någonstans; rester efter älgjakten som pågår för fullt här i trakten. Jag skruvar missmodigt på mig.

Plötsligt står de bara där och placerar försiktigt ut sina stora tassar på åkerkanten, som om det var fråga om en scenkant och en entré regisserat utdragen till bristningsgränsen för publikens tålmod. En björnmamma och hennes två ”tonårsungar” rör sig avvaktande men målmedvetet mot den kvar glömda rågen för att omsorgsfullt mumsa i sig av denna förunderliga gröda. Jag är lycklig!

Jag vill jubla! Det kittlar och spritter i hela kroppen! Det finns björnar!! Det finns björnar och jag **vet** det! All min kunskap om björnar omvandlas när jag ser på dem genom kikaren. Nu känner jag dem, för jag har **sett** dem.

När jag tänker tillbaka på upplevelsen så slås jag ofta av hur lätt det är att acceptera saker som fakta bara för att det låter logiskt och att det finns en lång historia av insamlad kunskap och olika skildringar som bevismaterial. Men vi själva då, vad är verkligt för oss enskilt? Vad är det som får oss att ta in nya kunskaper och göra dem till våra egna? Kan man göra abstrakta fakta till sina egna utan att på något sätt förankra dem i egna upplevelser? För mig var den här upplevelsen väldigt betydelsefull. Jag såg björnarna med mina egna ögon. Det gjorde dem verkliga. Jag tänker inte dra det så långt att jag ifrågasätter om jorden är rund eller andra vedertagna ”sanningar”. I vissa sammanhang kan jag faktiskt nöja mig med logiska resonemang och att andra säger att de kan räkna ut och bevisa saker. Men jag förstår nu att t.ex. Juri Gagarin fick en personlig upplevelse/relation till hela klotet, hela jorden när han med egna ögon såg jorden som en blå boll ute i världsrymden. I egenskap av forskare förstod han säkert vad rymden var och att jorden var rund och skulle ha ett skimrande fält omkring sig av den skyddande atmosfären, men visste han det **säkert** som individ?

Även om jag tyckte att jag tagit till mig alla kunskaper om björnar och faktiskt tagit reda på en hel del om dem så hade jag inte helt och fullt gjort det. När jag nu äntligen fick se dem fick jag en bekräftelse på att de fanns där ute och allt jag trodde att jag visste om dem blev sant. På ett gnistrande klart sätt rullades allt jag kunde om dem ut som en matta som legat ihoprullad och obrukad länge och jag kunde se nya mönster i denna välkända sak.

Vi gör skillnad mellan personlig och världslig vetenskap, men måste hela tiden i en växelverkan få dem bekräftade och sammankopplade till varandra. Det är kanske en nödvändighet när vi nu är skapade med egna små liv och personligheter som alla vill vara med och fungera i det stora hela.

Ett område där den personliga vetenskapen kommit först eller i alla fall inte helt förringats är inom religionen. Psykologin är en jämförelsevis ung vetenskap och det kanske har att göra något med den personliga och nära aspekten. Vetenskapen om hur vi själva fungerar har varit personlig kunskap för oss väldigt länge. Vi förväntas än idag att reda upp saker själva när vi

mår dåligt psykiskt. Man kanske kan säga att vi inte har fått möjlighet till en världsligt förankrad bekräftelse om oss själva förut. Upplevelser av visionär karaktär omdanar människors liv och världssyn varje dag. Att få se en **Ängel** måste ju uppfattas som ett oerhört graverande bevis för att de verkligen finns och en hel matta av bekräftade inre kunskaper. De som har sett en Ängel berättar att de kände en obeskrivlig glädje och att det inte rådde någon tvekan om vad de såg och upplevde. Men varför kan vi inte alla få möjligheten att se dem eller uppleva deras närvaro? Har vi en spärr som vi inte är medvetna om eller vet vi inte hur eller var vi ska leta? Genom att ta reda på vad en Ängel är för den enskilda människan och jämföra vetenskapens syn på hur det kan vara möjligt med dessa varseblivningar av andeväsen så vill jag nå fram till en slags fusion och förslag på hur vi kan förhålla oss till dem. Kan det inte vara så att synen på Änglarna erbjuder två aspekter av samma vetenskap, nämligen den om oss själva?

1.2 SYFTE

Uppsatsens syfte är att studera änglvisioner utifrån ett religionspsykologiskt perspektiv. Min tes är att dessa visioner kan ha en psykologiskt välgörande funktion.

1.3 AVGRÄNSNINGAR

Först ska jag avgränsa min undersökning till skildringar av möten med änglar och tydliga trosföreställningar om deras uppgifter för människan. Jag har avgränsat till änglamöten i vår tid alltså modern tid vilket jag här närmare definierar till 1900-talet och framåt. Jag har valt ut en förklarande teori angående fenomenet väl medveten om att det kan finnas flera andra. Jag motiverar mitt val av en psykologisk teori med att jag tycker att den vetenskapliga falangen kommer närmast i att förklara de religiösa känslöstämningar och den sociala situation som alltid förknippas med visioner. Eftersom jag är intresserad av hur änglar visar sig för vårt medvetande och vilken funktion dessa visioner har så är religionspsykologin den givna teoribildningen.

1.4 MATERIAL

Min främsta källa är Antoon Geels: *Att Möta Gud i Kaos. Religiösa visioner i dagens Sverige*, Stockholm 1991 där han presenterar en rad fallstudier där människor berättar om sina religiösa visioner. Jag har också valt att använda mig av Geels teori och förklaring till dessa visioner. Geels är professor i religionspsykologi vid Lunds universitet och professor i jämförande mystik vid Amsterdams universitet.

Jag fördjupar mig i andra skildringar av änglamöten som i Gitta Mallasz: *Samtal med Änglar - Ungern 1943-1944*, Alingsås 2001 som är anteckningar från en serie lektioner eller seanser där mötesdeltagarna blev undervisade av sina personliga änglar. Händelsen äger rum under de oroliga åren i Ungern strax innan ockupationsmakter gick in i landet.

Jag har också en intervjuserie om änglar med bl.a. Hans-Werner Schroeder, präst i Kristensamfundet i Tyskland 1988, där han presenterar en mycket stor och utvecklad änglatrosamlat i en bok Flensburgerhäfte: *Änglar*, Lund 1998.

1.5 METOD

Det här är ett litteraturstudium där jag först skall redovisa olika former av änglamöten och ta exempel ur Geels fallstudier och de båda "änglaböcker" jag presenterade ovan.

Jag skall också belysa eventuella likheter mellan synen på änglar i materialet och där efter gå vidare med Geels övergripande psykologiska förklaringssteori.

Jag skriver övergripande då man måste sätta sig in i flera intressanta forskningsresultat för att förstå och ta del av Geels egen teori. Hans utgångspunkt är att samla in ett så brett data som möjligt där forskningen tangerar fenomenet religiösa visioner och sedan jämföra likheterna med varandra. I min uppsats presenterar jag dessa forskare helt genom Geels ögon för att så rakt och tydligt som möjligt leda fram till hans eget bidrag till den religionspsykologiska teorin i ämnet. Jag har alltså medvetet valt att hänvisa till andra forskares resultat via Geels.

Det föreligger naturligtvis en risk att bli styrd i detta men jag tyckte inte jag kunde fördjupa mig i andra forskningsresultat dels för att jag var rädd att förlora fokus på min egen inriktning: änglamöten, och att jag dessutom oavsiktligt skulle komma att betona någon av de andra forskarnas teori så att det blev en snedvridning och avvikelse som stör förståelsen av Geels.

Jag betonar att hela teorikapitlet är färgat av Geels förståelse av andra forskares resultat, men jag ifrågasätter inte på något vis hans förutsättningar att objektivt förklara dessa.

1.6 FORSKNINGSOVERSIKT

Änglar behandlas ofta som ett religionshistoriskt och teologiskt fenomen. Det finns också en uppsjö av böcker som tar upp änglarna i konsten. Änglar har ju varit ett kärt motiv genom århundradena och bevingade budbärare är heller inte något unikt för den kristna världen utan de förekommer i en mängd versioner världen över. Några sevärd exempel på dessa böcker är Peter Lamborn Wilson: *Angels*, London 1994 och Elisabeth Uldall: *Englebogen For voksne og born*, Copenhagen 1993.

En annan kategori bland änglaböcker är de som beskriver den teologiska uppfattningen om änglar med variationer om fallna änglar och synen på den eviga kampen mellan himmel och helvete; gott och ont.

Jag stötte också omgående på en G. Davidson i mina efterforskningar. Han har tagit det på sin lott att göra ett uppslagsverk över änglanamn, Davidson, G: *A dictionary of angels including the fallen angels*, New York 1967. Det visade sig vara ett gigantiskt projekt och i förordet till uppslagsverket beskriver han mycket underhållande om problematiken kring den lavinartade mängd uppgifter och problem från världens alla hörn som en hängiven änglavetare tvingas brottas med.

Religionshistoriker och andra forskare har undersökt religiösa visioner och vad dessa har haft för betydelse för människor. Men visioner av änglar tycks få en andraklasstämpel bland forskarna i jämförelse med visioner av Maria eller Jesus. Men både i Christian, William A.: *Apparitions in Late Medieval and Renaissance Spain*, Princeton 1981 och Carroll, Michael P: *The cult of Virgin Mary*, Princeton 1986 visas tabeller på änglavisjoner upp som jämförande material till Mariauppenbarelser och helgonvisioner, deras egentliga undersökningsområde i fråga, så till vis mån är änglavisjonerna inräknat som en slags barlast till dessa undersökningars forskningsresultat.

Filosofi professor George J. Seidel är en av få som givit sig i kast med att försöka ge änglarna en plats i vår världsuppfattning idag i sin bok "Angels" genom att utvidga betydelsen av det änglarna står för till ett större filosofiskt sammanhang undersöker han samband mellan naturen, varelser, Gud, människa och samhället. Enda anledningen till att jag inte har tagit

med hans bidrag till änglaforskningen i min uppsats är att den är just filosofisk och komplicerad att kombinera med en psykologisk teori. Detta leder mig till den psykologiska vinkel som jag har valt att ta mig an änglarna med.

Antoon Geels har med sin övergripande metod gjort en sammanställning av en rad forskares undersökningar om visioner och varseblivning för att visa att de alla bidrar till ett gemensamt resultat som han bygger sin egen teori på. Han använder sig genomgående av Freudianska psykoanalytiker eftersom de har en väl utvecklad teori kring jaget och dess självuppfattning, informationsbearbetning och omvärldsutfattning.

1.7 DISPOSITION

I kapitel 2 tar jag upp Geels fallstudier: visioner 2.1. Jag fortsätter med Mallasz skildring som jag kallar: undervisning 2.2 och intervjuer med Schroeder som jag rubricerat: idéer 2.3.

I kapitel 3 går jag in på den psykologiska biten med hjälp av Geels och börjar med allmänt vedertagna synpunkter på vad som kan bana väg för en vision, Socialisationen och krisen 3.1 och fortsätter med Tankens kraft och självuppgivelse 3.2. sedan går jag vidare med Personlighetspsykologin 3.3 och granskar till sist Geels bidrag och teori i sammanhanget. Diskussionskapitlet 4: här vill jag se om det sammanställda psykologiska förklarings teorier sammantaget fungerar på de andra formerna av änglamöten och om Geels egen teori ger någonting nytt.

Kapitel 5 är en sammanfattning på arbetet och en återknytning till mitt inledande resonemang och syfte.

2. Änglamöten

Under den här kapitelrubriken har jag samlat tre olika slags möten med änglar. Den första 2.1 som jag har valt att kalla Visioner för här tar jag upp exempel från Geels undersökning om religiösa visioner i Sverige. Jag har plockat ut vittnesmål från människor som berättar att de verkligen har sett änglar.

Den andra underrubriken 2.2 har jag valt att kalla Undervisning för att försöka förmedla en sammanfattande bild av vad dessa märkliga *Samtal med änglar* gav för intryck när jag läste

dem i sin helhet. Boken av Gitta Mallasz är byggd på anteckningar från en serie samtal med änglar som pågår under en bestämd tid under åren 1943 och 1944, Gitta Mallasz: *Samtal med änglar – Ungern 1943-1944*, Alingsås 2001. Den första utgåvan av boken gavs dock ut på franska 1979 över trettio år efter Andra Världskrigets slut, av ”den lilla änglagruppens” ende överlevande; Gitta Mallasz.

Den tredje underrubriken 2.3 kallar jag Ideér för att jag tycker att de tankar och väl utvecklade änglatro som dessa antroposofier presenterar får representera en idébank kring fenomenet änglar.

2.1 Visioner

Elsa berättar att hon hela sitt liv haft upplevelser som syner och visioner. Hon verkar ta det helt med ro och berättar vidare att de flesta synerna har ägt rum mitt på dagen i vaket tillstånd, efter en skön ridtur eller arbetsdag när hon helt kopplat av i lugn och ro (Geels 1991: 93). Hon berättar emellertid speciellt om en tid när hon själv är i 50-årsåldern och hennes man lagts in på sjukhus för en canceroperation.

En natt kommer en ängel in i rummet. Skenet är så starkt att Elsa är tvungen att hålla händerna för ögonen och hela rummet blir upplyst. Ängeln hade två långa spiror i händerna med stjärna i toppen och godheten lyste ur hennes ögon, berättar Elsa. Hon beskriver ängeln senare som helt olik hennes egna föreställningar som mer liknade små amoriner.

Den här ängeln hade normal kroppsstorlek, svävade i rummet och hade långt, vågigt, mörkt hår ända ner till midjan. Vingarna var vita, långa och stora. Klädedräkten var vit och skimrande (Geels 1991: 94).

Elsa upplevde det som att ängeln var där för att beskydda henne, så hon tänkte genast på sin man och ringde lasarettet. Men hon fick veta att hennes man sov och att allt var lugnt. Hon kände sig stärkt i sin gudstro av änglasynen och mycket lycklig.

Ett annat vittnesmål kommer från **Irene**, en helt vanlig kvinna och idag 33 år samt ensamstående mor. Hennes berättelse går tillbaka i tiden till en svår barndom utan kärlek och omtanke. Hennes föräldrar brydde sig inte om henne alls utan var helt uppslukade av sin antipati mot varandra. Irene beskriver hur hon i femårsåldern var helt förtrogen med ensamhet och att hon hade utvecklat en slags inre kommunikation med träden, djuren och de osynligas

värld (Geels 1991: 96). En dag blir hon helt fascinerad av en blålocka i gräset och sätter sig för att titta på den, sin vana trogen. Men någonting alldeles speciellt inträffar just då hon tycker sig smälta samman med blålockan, lätt svängande i vinden.

Plötsligt fylldes hela himlen och omgivningen av ett mycket starkt men ändå milt ljus. Ur ljuset hördes en mansröst, den Helige Andes eller en stor ängels. Samtidigt som rösten kom utifrån och in i mitt vänstra öra så fanns den och vibrerade inne i bröstet, i hjärtat. Med oändligt varsam, öm, innerlig och kärleksfull röst talade den och sa följande: ”Du behöver aldrig vara rädd, mitt barn, ty du har kärlek i ditt hjärta.”

Snett framför mig till vänster tyckte jag mig skymta en skugga, mycket hög. Men så försvann det förklarande ljuset lika fort som det kommit. Solskenet var blackt och avslaget i jämförelse med det. (Geels 1991: 96f)

Hon preciserar senare sin berättelse i fråga om vad rösten sade. Hon berättar att rösten förmedlade att hon själv valt att komma till världen och att detta betydde att hon tillfälligtvis var utestängd från andevärlden men att hon inte behövde känna vare sig rädsla, hopplöshet eller hat för hon var inte lämnad ensam. . . .”*för du är alltid hos mig och jag hos dig.*”

Händelsen fick mycket stor betydelse för Irene. Hon säger att hon aldrig har känt sig övergiven och rädd efter händelsen och att en ny relation till tillvaron skapades den dagen.

Margareta beskriver sig som en helt normal 28-åring vid tillfället, vid god hälsa och inte speciellt religiös. Visserligen ber hon aftonbön med sina barn men för egen del mest för säkerhets skull. Hon funderar en del över Guds existens under den här tiden och hon hade kommit fram till att det måste finnas någon slags sammanhållande kraft bakom alltihop.

Margareta fick sin visionära upplevelse år 1960 när hon höll på med helt vardagliga hushållssysslor mitt på dagen.

När jag gick in i vardagsrummet med en bricka lastad med porslin i händerna fick jag plötsligt högst upp i rummet närmast taket se en samling personer som tittade ner på mig med stor välvilja och som om de ville att jag skulle se dom. Det var 9-10 personer som stod placerade som i skissen nedan och dom var klädda i diffusa långa skrudar. Det var som en osynlig dörr öppnats på glänt och jag fått titta in i en annan dimension. (Geels 1991: 99)

Ingenting hade föranlett händelsen, det vill säga, ingen sjukdom eller katastrof inom familjen, släkten eller hos vännerna, säger Margareta; allt var lugnt och som vanligt. Hon försäkrar att hon inte var påverkad av medicin eller någonting annat och att upplevelsen

gjorde henne både förvånad och glad. Hon tänker ofta tillbaka på händelsen som hon minns med skärpa trots att det var så länge sedan. Hon blir fortfarande lika glad när hon tänker på den och har tolkat innebörden så att man inte dör utan lever vidare i en annan dimension.

Nästa vittnes uppgift kommer ifrån **Gunnar** som berättar om en syn som visar sig vara mycket viktig för honom. Det hela utspelar sig någon gång under en sommar 1956 eller 1957 när hans dotter var liten och hela familjen bodde i ett hus på landet. En dag kommer dottern och hennes vänner till honom och är mycket upprörda, de berättar om en stor orättvisa. Det visar sig att en av flickorna klippt av sig håret själv och får som straff ligga till sängs i tre hela dagar. Gunnar upprörs också och tycker synd om flickan. Ute på gården igen ställer sig flickorna i ring och håller varandra i händerna och sjunger ”Tryggare kan ingen vara . . .”

- - -

Då såg jag det, jag såg ÄNGLAR. Strax ovanför deras huvuden fanns en formation av någonting, som såg ut som stora fjärilar. Den formation de bildade såg ut så här [liten teckning]. Vingarna var genomskinliga och de mörkare kropparna var helt raka och hade inte en människas kroppsform. Väsendena hade hals, men huvudet var lika brett som kroppen, något axelparti fanns alltså inte. Jag har inget minne av att jag såg ben eller fötter. Storleken är svår att bestämma, låt mig endast säga att den inte var över en meter. Väsendenas placering i formationen var två ”lager”. Väsendenas underst svävade så att de så att de yttersta vingspetsarna vidrörde/snuddade vid varandra, de övre hade placerat sin kropp mellan två av de undre, och när på detta sätt två vingar till stor del kom att täcka varandra, bildades ett ytterst litet tomrum. Eftersom vingarna var genomskinliga, bildades ett något mörkare parti där två vingar täckte varandra. Vingarna stod rakt ut från det ställe på kroppen där halsen slutade, och vingarnas ”bärytor” bildade en kvartscirkel (alltså varje vinge), och slutade nedtill där kroppen upphörde. Hela formationen liksom ”kokade”, när korta tvärgående vågrörelser oavbrutet gick genom vingarna.

- - -

(Geels 1991: 103)

Gunnar betraktar sig som medial och han har fått många varsel och råd livet igenom. Övernaturliga saker har varit närmast att normalt inslag i hans liv. Änglar har alltid vakat över mina steg, säger han. Han berättar också att hans så kallade ockulta upplevelser alltid kommer när han tänker på någonting helt annat (Geels 1991: 104). Visionen av änglaformationen framkallar än idag starka känslor hos Gunnar. Han säger att visionen tagit bort alla frågetecken, Gudsbegreppet är inte längre någonting hemlighetsfullt för honom.

2.2 Undervisning

Händelserna inträffar 1943-44 i en tid av förestående krig och antisemitiska oroligheter i Ungern. Boken är ett vittnesmål angående en serie märkliga samtal med änglar av Gitta Mallasz, den enda överlevande av en vänskapsgrupp på fyra personer, att just hon klarar sig beror på att hon är den ende av de fyra som inte är av judisk börd. När de märkliga *Samtalen* tar sin början formligen kokar landet av oro och fasa inför det pågående kriget i Europa. Det visar sig senare att också Ungern blir djupt indraget i Andra Världskrigets fasa.

Gitta Mallasz tillhörde som sagt en liten grupp vänner som sökte sig ut ur Budapest när de antisemitiska stämningarna i staden blivit allt för svåra. Tillsammans med två av sina vänner hade Gitta lyckats bygga upp en liten lönande konstnärlig verksamhet med såväl konstnärliga utsmyckningsuppdrag som reklamjobb. Hanna och hennes man Josef hade redan innan Gitta kom med i bilden startat en ateljé vid Donaus strand i staden. Sedan Gitta slagit sig samman med dem hade hon blivit deras ansikte utåt mest på grund av sina goda kontakter i egenskap av officersdotter och för att hon var den ende av de tre vännerna som inte var jude.

Hanna och Gitta var gamla studiekamrater från konstskoletiden. Gitta beskriver Hanna som en person med ett mycket öppet sätt. Hon var känslös, vilket till en början plågade Gitta som vuxit upp i en officersfamilj där minsta känslöytring betraktades med misstanke och som ett tecken på svaghet. Trots deras olika personligheter fann de varandra väldigt snabbt och blev mycket goda vänner.

Till skillnad från Gitta så tycks Hanna göra en spikrak karriär i konstnärssyret. Hon blir snart inte bara uppskattad för sin konst utan också aktad mentor och lärarinna. Det är många som söker upp henne för att bli hennes elever för några år. Hanna är noga med att poängtera att hon utbildar dem för att de ska hitta sina egna uttryck och sin egen inre ledning i sitt skapande. Hon är hård och rättfram i sin kritik och en del upplever henne som alltför krävande och ser sig tvingade att ge upp. Hanna talar alltid ifrån sitt inre och ibland blir hon själv förvånad över vad hon säger och hur exakt det faller. Hon menar bestämt att vartenda streck har en inre motsvarighet hos utövaren. Hon har själv en säkerhet och en ovanligt intuitiv kraft i sitt skapande.

Gitta ägnar en tid av sitt liv åt idrott och tävlande; som hon själv uttrycker det var landet uppslukat av en kult av idrottsprestationer och idoldyrkan. Det är under den här tiden som Gitta lär känna Lili. Hon dyker upp som lärare i avslappning och Hatha-yoga instruktör.

Under året 1943 plågas vännerna av de politiska strömningarna och falskheten omkring dem. De längtar allt mer efter sanning och enkelhet. Det är denna önskan som driver Hanna och Josef att hyra ett litet hus i Budaliget, en by inte långt från staden. Dit flyttar också Gitta medan Lili vill fortsätta sitt jobb inne i Budapest men kommer ut på veckosluten.

Gitta hittar ändå inget lugn. Hon beskriver en rastlöshet och oro som om någonting var på väg att hända vilken dag som helst. De vill alla finna sin inre sanning, något att hålla fast vid som motvikt till de allt hotfullare stämningarna där ute. De tänker och funderar ständigt på sina problem både enskilt och tillsammans. Hanna och Gitta pratar och diskuterar mycket om saken men upplever att de inte kommer någonstans. I ett sista försök att komma vidare i resonandet och sökandet kommer de överens om att var och en ska skriva ner kärnan i sina personliga problem för att sedan gå igenom dem med de andra. Det är svårt och när Gitta en dag läser upp för Hanna vad hon skrivit konstaterar de bara uppgivet att det bara är upprepningar och gammal skåpmat; deras ansträngningar har varit förgäves. Hanna sitter och är upprörd över Gittas ytlighet och Gitta känner stor skam och ångest för att hon inte kunnat prestera bättre. Medan Hanna funderar över någonting lämpligt att säga känner hon att någon annan formulerar ett svar inom henne. Hon hinner precis varna Gitta för att det hon nu skulle komma att säga inte kom från henne själv. Talförmågan lånas ut till denna "någon", Gitta hör Hannas röst men känner att det är någon annan som talar.

De blir båda mycket omtumlade av detta första möte men kommer tydligt ihåg vad som sades. De skriver ner alltsammans och inviger snart Josef och Lili i vad som hänt. Josef förhåller sig ytterst skeptisk och bestämmer sig för att hålla sig utanför medan Lili gärna vill vara med. Nästa möte är vagt bestämt till veckan därpå samma tid och dag som det första mötet, fredag klockan tre (Mallasz 2001: 10-18).

Lili blir välkomnad in i kretsen av en annan talare som går betydligt mildare tillväga än den Gitta mötte. Talarna identifieras snabbt som Gittas och Lilis inre mästare eller änglar, på grundval av att de båda tydligt redan tycker sig känna dessa talare och på att vad de säger till dem är mycket exakta personliga svar. Josef gör dem senare sällskap men till en början som tyst åhörare.

Samtalen med *de inre mästarna* tar sin början. Lugnt och metodiskt börjar de vägleda och utveckla ett språk för vad de vill förmedla till sina åhörare. Både Gitta och Lili uppmanas att ställa frågor. För Gitta är detta inte något problem. Det blir snarare så att hon har för många frågor och blir både ivrig och otålig. Hennes mästare visar ömsom tålmod och stränghet med hennes ivriga sätt. Han har också en varm humor med vilken han försöker få henne till självtillit, självrannsakan och lugn.

Precis som i början när Hanna och Gitta hade kört fast med sina personliga livsproblem upprepar Gitta sina gamla mönster och ingenting nytt kommer fram av hennes råbarkningar av sina problem på egen hand. Gitta förstår tillslut att hon har alla svar själv, men att hon är för bekväm för att rota fram dem; hon vill att någon annan gör det åt henne; men hennes Mästare får henne att förstå att hon måste anstränga sig för genom att ta de första stegen kommer hjälpen. (Senare förklaras också vikten av att handla efter sin insikt för att ge den kraft.) **Utan handling får tron ingen kraft.**

Medan Gitta kämpar med sin otålighet möts hon hela tiden av detta stränga tålmod från sin Mästare. Gitta frågar hur hon alltid kan höra hjärtats röst utan att huvudet blandar sig i. Visst kan hon skilja mellan de två och hon vet att hon vill handla efter hjärtat för att det känns att det är det enda rätta, men hon beklagar sig över att hon tycker att allting går för långsamt, ängeln vill att hon ska visa större självständighet. Han pekar på vikten av ett gott självförtroende och vill att Gitta ska bygga upp det stabilt och noga. Han tvekar därför att gå för fort fram men tycks samtidigt veta att han måste stödja henne. Hennes otålighet är på något sätt rörande för honom och både hennes svaghet och styrka. - Hjärtats väg är inte svår, säger han åt henne. Det viktiga är att finna en ny lycka inom sig, ett nytt leende. När man följer denna glädje känns inga bördor tunga och då är man på rätt väg. Om bördan tynger så har man halkat av vägen och man ler inte längre.

Gitta frågar efter sina begränsningar och ängeln förklarar genom att forma en cylinder med händerna att i sidled finns gränserna men uppåt är vägen fri. "Då är jag – du?" Frågar Gitta genast. "- Leende: Inte ännu." Svarar ängeln (Mallasz 2001: 31).

Gitta frågar och frågar: hon vill veta i vad hon liknar sin Mästare minst. Han svarar kort: säkerheten; och möter hennes blick med strängt allvar. Hon känner en längtan efter att bli identisk med hans bild. Gitta vill ha någonting att stödja sig på i livet, som regler eller lagar, men har kommit fram till att hon måste följa sin egen lag. Hon stöter ändå ständigt på svårigheter. Hon känner stor osäkerhet, så stor att hon nästan förkastar idén om att leva efter sin egen lag. Ängeln säger:

- Gardinen heter "jag". Drar du bort den, blir du HAN och du behöver inte ställa några fler frågor – för HAN vet allt. Om du handlar enligt din egen lag vet du ingenting om dig själv, kan inte veta något. HAN är säkerheten själv – så var inte osäker! (Mallasz 2001: 156f)

Genom samtalens gång blir det allt tydligare hur de församlade vännerna hör samman med sina mästare. Mästarna kallar redan tidigt Hanna för ”den talande” och Lili för ”den hjälpande” och deras mästare visar sig vara experter på just de områdena. Till slut står det klart att alla hör samman med var sin ängel och har olika uppgifter i livet. Deras väsen motsvarar deras änglars: Lili och ”den hjälpande”, Gitta och ”den strålände”, Hanna med ”den mätande” och Josef med ”den byggande”(Mallasz 2001: 169). Budskapet står också klart: Gå din egen väg, alla andra leder vilse!

Vid ett annat samtal förklaras människans uppbyggnad och strävan. Ljuset och kärleken finns båda var för sig men ingen av dem har någon mening utan den andra. Mellan ljuset och kärleken är du utsträckt, vid ena ändan finns – jag och vid den andra ändan – det, enade i uppgiften att hålla dem samman (Mallasz 2001: 25f). ”Det” är det ”lilla jaget” som Gitta omedelbart förknippar med sitt lilla egoistiska jag. Hon vill inte veta av ”det” men förmanas att inte döma det som har en plats och är en del av henne själv. Gitta är noga med att beskriva att det inte handlar om kroppen när hon definierar sitt ”lilla jag” eller Det, som ängeln säger. Hon envisas med att vilja bli av med det ”lilla jaget” som hon säger sig avsky. Ängeln vidhåller att alltihop hör samman Det – Du – Jag och att avskyn kommer ur rädsla. Det har lika mycket att lära dig som jag, säger han. Gitta kopplar ihop Det med sitt ”lilla egoistiska jag” och Du som är hon själv och Jag syftar slutligen på ängeln; ängeln tycks inte protestera (Mallasz 2001: 26).

Jag syftar hur som helst på en änglalik nivå av individen. Ängeln säger också i ett annat sammanhang: Han har skapat dig efter min bild (Mallasz 2001: 32) vilket åter knyter ihop ängel och människa.

Den ledande stjärnan för oss människor ska vara glädjen, den bor inom oss men bortom personen. Ett nytt ljus faller här med på människans fria vilja. Eftersom människan nu är skapad på det här sättet kan hon välja mellan trälldomen i att inte gå vägen och friheten i att gå den. ”Lagen är att ni ska vara förenade och förenade är ni fria”, förklarar ängeln (Mallasz 2001: 168), trälldomen finns egentligen inte. Vidare talar änglarna om att fylla sitt mått med glädje, att alla har en uppgift. Skillnaden mellan djur och människa är att djurets cirkel är dess eget själv. Djuret är lyckligt när den har sin mat och sina ungar. Allt är nog inom cirkeln, där tar djuret emot sin lycka. Människan är lycklig först när hon ger och utstrålar. Hennes cirkel är vänd utåt istället för inåt, som en lupp som utstrålar det hon upplever, det luppen läggs på. Allt tar hon till sig och hon måste ha en fri passage att stråla ut för sin inre glädjes skull (Mallasz 2001: 170). Beskrivet på detta sätt blir det tydligt hur människans glädje kan vara outsinlig.

Det handlar inte bara om en koppling mellan människa och ängel i det lilla för varje individ utan hur viktigt detta är i det stora hela. Människans plats är i mitten av skapelsen. ”Jorden är fullbordad men himlen brinner ännu inte i dig” (Mallasz 2001: 210). Människans uppgift är alltså att överbygga denna avgrund mellan jordiskt och himmelskt, mellan materia och ande. Det är bara genom människan som änglarna kan handla på jorden och bara genom hennes medverkan kan skapelsen fullbordas (Mallasz 2001: 210ff). Eller som änglarna senare uttrycker det i sin sång:

- - -

Ni är Hans tjänare!

Tjäna Honom, den ärorike –

Han som är ljus, Han som ingen kan se,
den evigt otrolige, den ende trovärdige!

Ni är alla Hans efterkommande.

Ni alla! JESUSAR.

Ni är i Hans ställe. Ni handlar, lever, blir till –
men Han är orsaken, vägen, sanningen och livet.

Mörker och skräck upphör och försvinner

När ljuset kommer. Var uppmärksamma!

Det ljus vi ger är två gånger dämpat.

Det är så starkt att världen skulle fatta eld
om vi inte silade det genom våra vingar.

Sträck er uppåt! Dämpa det ännu en gång.

Bara så kan ljuset komma.

- - -

(Mallasz 2001: 217)

Vännerna tvingas fly från sin lugna tillflyktsort på landet eftersom judarna på landsbygden var de första som samlades ihop för att skickas till arbetsläger av de ungerska nazisterna.

Till en början lyckas vännerna hålla sig gömda i stadens vimmel. Gitta känner sig svårt pressad att försöka rädda sina vänner. Eftersom hon inte är judinna har hon vissa små

möjligheter att skaffa falska papper eller se efter andra möjligheter åt dem att ta sig ut ur landet. För att rädda ett hundratal judiska kvinnor upprättas en skenfabrik som får till uppgift att sy armékläder åt den ungerska armén. På så vis får man beskydd både från krigsministeriet och den katolska kyrkan som samlat ihop kvinnorna. Förutsättningen är förstås att ingen vet att de egentligen är judinnor. Gitta går med på att bli ett slags överhuvud i fabriken. En katolsk präst, som är införstådd i projektet, erbjuder sig att döpa judinnorna för att ge ytterligare beskydd från högre ort inom den katolska kyrkan; all hjälp tas tacksamt emot.

Efter en svår tid, med halsbrytande förvecklingar med tyska SS (fabrikens grannar), ungerska nazister och krigsministeriets inspektioner så är till slut katastrofen ett faktum; de blir avslöjade; men de allra flesta lyckas fly genom ett hål i staketet ut i en närbelägen skog. Kvar finns bara några få som inte har ork nog att fly och, till Gittas fasa, även Lili och Hanna. De förs bort framför hennes ögon utan att hon kan göra någonting för att hindra det. Gitta är den enda av vännerna som överlever kriget.

2.3 Idéer

Boken ”Änglar” är ett så kallat Flensburgerhäfte utgivet av det tyska förlaget med samma namn 1988 i en något mer omfattande form med de tyska original utgåvans titel ”Engel”. Boken är grundad på en rad intervjuer med Hans-Werner Schroeder och Gwendolyn Fischer präster i den kristet antroposofiska gemenskapen som kallar sig Kristensamfundet och Helmut von Kugelgen lärare inom Waldorfskolorna i Stuttgart. (Översättningen som jag har tagit del av kom ut 1998 på Nova Förlag, Lund.)

Det som förmedlas är att änglarna har en mycket stor betydelse för människan. Det är änglarna som står för den närmaste kontakten med den andliga världen för individen genom **skyddsänglarna**. Skyddsängelns uppgift är att skydda och bevara en människas livsuppgift och ödesväg på jorden. Den starka ödestron är här en väsentlig del i änglatron. Redan innan en människas födelse upprättas förbundet mellan människan och hennes skyddsängel. De väljer tillsammans ut föräldrparet och sluter sig till vilken hennes livsuppgift bör bli (Flensburger Häfte 1998: 26, hädanefter förkortat FH). När så människan är född bevarar ängeln vad de kommit överens om.

Barn har i allmänhet lättare för att se änglarna och uppleva den andliga världen. Det är nu inte så konstigt eftersom de precis anlät från den världen. Barnets föräldrar och lärare har övertagit ansvaret för barnet från skyddsängeln och den andliga världen. Under barnets tre

första levnadsår är kontakten mellan ängeln och barnet obruten och ängelns kraft flödar in i barnets jag (FH 1998: 27). Men så fort barnet börjar uppleva sig själv och sitt jag bildas inte bara en åtskillnad mellan den omgivande fysiska världen och andra människor utan också mellan jaget och ängeln. Detta är nödvändigt för utvecklandet av den fria viljan och individens öde och livsuppgift. Gwendolyn Fischer tar upp barnens självklara inställning till änglar (FH 1998: 107-115).

Barn uppfattar änglarnas existens som fullständigt självklar ändå konkretiseras sällan änglarna som väsen för barnen. Det kanske är svårt att få att gå ihop men det handlar trots allt om två olika världar. Den första jag-upplevelsen kan vara mycket skrämmande och framkalla starka känslor av ensamhet för barnet, samtidigt förtydligar det världen omkring och tillhörigheten till den andliga världen. Efter barnets tillstånd av ogrumlad tillit som den tagit med sig från sin vistelse i den andliga världen kommer rädslan som en helt ny och omskakande upplevelse. Detta leder till en ny relation till ängeln, ett ständigt återknytande för sin egen tillit och framtiden. De vuxna måste stödja barnet både vad det gäller tron, omvärlden och änglarnas kraft. Fischer berättar om tre viktiga aspekter att ta fasta på:

”Ängeln känner mig rakt igenom. Bara det som hör till mig kommer att hända mig, och det kommer att göra mig starkare”. För det andra: ” Ängeln är i sin ledning absolut pålitlig och alltid närvarande. Den sover aldrig”. För det tredje: ” Om jag ser upp till ängeln vet jag också att jag kommer att bli lik den – god, kärleksfull och modig”. (FH 1998: 112)

Waldorfpedagogiken går följaktligen ut på att hålla den här relationen med ängeln så oomstridd och öppen som möjligt för barnen. Man försöker inte påverka barnen på något vis utan tanken är att möjligheten ska finnas där tills människan själv väljer och tar ställning i frågan.

Människans levnadsår är uppdelade i sjuårsperioder vilka alla kan innebära någonting nytt, en ny era, ett nytt förhållande till livet eller en ny provoperiod i våra liv. Efter det 28:de levnadsåret kommer dock vår fria vilja att ha full genomslagskraft i våra liv för första gången. Nu måste vi själva upprätthålla kontakten med det andliga i våra liv. Det kan handla om religiös aktivitet men också musik spelar en viktig roll för att höja vårt medvetande närmare änglarnas och upp till deras nivå, men det som har en alldeles särskild betydelse för vår personliga kontakt med våra skyddsänglar är tankar och funderingar kring ödesfrågor (FH 1998: 17).

Rudolf Steiner talar om att vi alla möter våra skyddsänglar varje natt när vi sover för att gå igenom nästa dags förutsättningar och händelser (FH 1998: 30). Detta sker men vi kan alltså vara mer eller mindre medvetna om att denna genomgång har skett i vaket tillstånd. När vi somnar till natten övergår vi till en värld bortom sinnena och vår astralkropp står i förbindelse med vår ängel. Vi kan fördjupa denna kontakt genom tankar, ord och gärningar i vaket tillstånd.

Man gör alltså den andliga världen levande i sitt liv genom att förvärva sig och handla efter en moral grundad på kärlek och medlidande; man bygger en bro till änglarna (FH 1998: 32). Det är inte nödvändigt att nattens insyn i kommande dags händelser blir någonting medvetet i dagsmedvetandet, det verkar snarare handla om en förberedelse inför dagen som ska genomsyra och vägleda individen som ett mer grundläggande, bakomliggande stöd.

Änglarna kan ingripa i en människas liv mycket finkänsligt och subtilt för att inte rubba hennes egen fria vilja eller livshållning. Man menar att detta kan föras i bevis i allas våra liv om vi bara tänker efter på hur många ”slumpartade” möten eller händelser som inträffat och fått en förvånansvärt viktig betydelse för oss (FH 1998: 19). Det kan handla om en plötsligt påkommen resa eller en missad buss, ett oväntat möte eller en hemsk olycka. Hur man sedan som individ nyttjar eller har möjlighet att ta till sig dessa till synes slumpartade ögonblick beror helt på en själv och hur medveten och formad man är till sitt öde.

Steiner har utvecklat en alldeles särskilt intressant idé om att änglarna agerar som ett slags filter för våra imaginationer (Ordet betyder föreställning men byggt på det engelska ordet för fantasi och då ger en lite mera utvidgad betydelse, en vink om att det rör sig om bilder och känslofyllda färgsprakande föreställningar, vilket säkert är vad Steiner ville förmedla.)

Våra egna tankar är endast skuggbilder av dessa imaginationer som skulle föra oss till dödens gränsland om vi upplevde dem i sin fulla styrka direkt från den andliga världen. Dessa imaginationer angår oss i högsta grad men eftersom vi bara kan uppfatta skuggbilderna av dem och bara uppleva skuggbildernas verkningar i våra liv så måste ängeln ta hand om dess verkliga större verkningar åt oss. Det handlar naturligtvis om tankar med andligt innehåll, moraliska och existentiella frågor så kallat levande tankegods inte vardagliga göromål och praktiska jordiska förhållanden som kan ses mer som tankar för handlings mönster än rena tankar (FH 1998: 47-48).

Schroeder tar upp det här med att människor idag berättar om möten med sina änglar. Det rör sig om inre visioner eller hörselupplevelser. Det sker oftast vid insomnandet på kvällen eller vid uppvaknandet på morgonen, men ibland också vid vissa tidpunkter på dagtid.

Schroeder varnar ändå för något han kallar för karikatyrer av dessa fenomen, illusioner som har en mycket negativ inverkan (FH 1998: 60-62). Man kan dock lätt se eller rättare sagt känna skillnad på dessa båda fenomen. Karikatyrerna utövar förvisso en stark dragningskraft på oss människor men är samtidigt förknippade med en negativ malström av själsligt tvång medan de äkta framställningarna är positiva och frigörande.

Slutligen redogör Schroeder också för vad som är mänsklighetens ideala mål. Människan befinner sig bara i början av sin utveckling, berättar han. Samarbetet med änglavärlden ska ge människan möjlighet att växa i sin uppgift och delta i de världsskapande krafterna.

” Mänskligheten kommer en gång att bli den ” tionde hierarkien ” och därmed uppstiga i den sfär där änglarna lever.” (FH 1998: 63)

Paulus lärjunge Dionysios Areopagita var den förste som systematiserade änglarna och redogjorde för de olika änglahierarkierna (FH 1998: 11). Han delade in dem i grupper om tre gånger tre. Den första hierarkin bestående av tronerna, seraferna och keruberna närmast Gud, den andra mellan hierarkin bestående av uppenbarare, världskrafter och världsstyrare (FH 1998: 75) och den tredje hierarkin närmast människan är där ärkeänglarna, änglarna och tidsandarna verkar.

Men översinnliga väsen har alltid funnits med människan och åter finns bland jordens alla kulturer och religioner i en eller annan form. De grekiska gudarna tar man som ett exempel på änglar och ärkeänglarnas tidigare kontakter med människan (FH 1998: 12). På den tiden var de ett levande inslag i det religiösa livet. Människorna hade fortfarande förmågan att se och uppleva dessa väsen som någonting naturligt, senare tog den historiska utvecklingen en annan vändning genom rationalismens inträde i människans tänkande och under upplysningstiden misstänkliggjordes allt som inte kunde uppfattas med sinnena. Schroeder ser denna utveckling kulminera under 1920-talet när till och med teologin innefattades av de rationella tankarna.

Rudolf Bultmanns idéer om att den teologiska världsbilden måste ” avmytologiseras ” verkade för att religiösa upplevelser skulle sorteras in i något som skulle betraktas som gammalmodiga rester av ett historiskt sätt att tänka och sådant nutidsmänniskan kunde ta till sig direkt nästan som någonting logiskt (FH 1998: 13). Schroeder berättar själv hur han som student upplevde att Bultmanns idéer verkligen fått genomslagskraft när professorer i teologi gjorde sig lustiga över sådant som uppfattades som religiöst historiskt bagage under föreläsningar och seminarier.

Antroposoferna har antagit en motsatt uppfattning vad det gäller översinnlighet. Rudolf Steiner menar att vilken fördomsfri tänkande människa som helst borde fråga sig varifrån människans själsliga, andliga egenskaper kommer ifrån. Man kan också, menar

Steiner, genom känslan uppfatta änglar och ärkeänglars fysiska närvaro i naturfenomen av olika slag som dimma, åska eller vindar (FH 1998: 8-10). Särskilt vackra och högt belägna platser kan uppfattas som ärkeänglarnas hemvist på jorden. Änglarna saknar en fysisk-sinnlig kropp så som vi föreställer oss en kropp, i stället äger änglarna förmågan att manifesteras i olika företeelser som luft, vatten och eld; de saknar helt tidsrumsliga begränsningar och kan alltså vara på flera ställen samtidigt. Översinnliga väsen har trots det ständigt avbildats i konsten genom människans historia (FH 1998: 65-78).

De kristna änglarna avbildades från början som vanliga människor utan vare sig vingar eller gloria. De första vingförsedda änglarna började göra sig gällande i Rom på 430-talet och man kan kanske sluta sig till likheter mellan Rommarnas vingförsedda gudinnor så som Nike och Viktoria. Änglar framställs med olika attribut och kännetecken så som att seraferna ska ha sex vingar så att bara ansikte och händer och fötter syns ibland. Keruberna framställs ofta med apostlarnas fyra djuransikten och vingar täckta av ögon. Man ska inte oroas av sammanblandningar mellan dessa bilder av olika tidsepoker eller religioner utan se det som ett rörligt symbolspråk som vill berätta någonting. De många ögonen på änglarnas vingar symboliserar deras medvetenhet och totala närvaro i den andliga världen och också deras förmåga att genomtränga den.

När det gäller vingarna kan man dra paralleller till fåglarnas egenskaper i vår jordiska tillvaro och vad deras vingar är för dem i frihet är också vingarna för änglarna i den andliga världen.

Genom vingarna antyds en hel dimension som så att säga ligger bakom människan. För vingarna finns ju på "baksidan". Allt det som för människan inte går att nå och därför är fördolt är tillgängligt för änglarna. Man skulle också kunna förtydliga det så här: människans medvetande är så att säga framåtriktat för hon har inga ögon "i ryggen" utan ser hela tiden framåt. Därför förblir en hel dimension i hennes väsen otillgänglig för henne. Men i denna dimension lever änglarna.

(FH 1998: 14)

3. Psykologiska teorier

I det här kapitlet kommer jag att presentera olika resultat av de forskare som Geels tar upp för att ge en bild av hur vi tänker och fungerar som människor och individer för att finna en förklaring till varför vissa människor får religiösa visioner.

3.1 Socialisationen och krisen.

Psykologin har två viktiga huvudproblem som alltid måste beaktas i en psykologisk undersökning. Det handlar om frågan vad som formar människan och vilken av de två faktorerna: arv eller miljö som har störst inverkan. De flesta psykologer har inställningen att både arv och miljö är med och på ett eller annat sätt formar och bestämmer oss. Det är därför Geels lägger stor vikt vid bakgrundsinformation hos sina informanter. Det handlar främst om föräldrelationer alltså informantens förhållande till sina föräldrar och sin uppväxt men också speciellt i det här fallet föräldrarnas religiösa inställning och bakgrund. Han intresserar sig för uppväxtåren, tonåren och uppbrottet från hemmet. Vidare hur det fortsatta livet utvecklar sig om och hur de finner sig en plats i det omgivande samhället i form av jobb, socialt liv och kärleksförhållanden. Närmaste tiden innan visionen undersöks livssituationen och känslöstämning grundligt. Tiden efter visionen är också viktig att undersöka närmare. Vad hände sedan? Hur påverkade upplevelsen informantens liv? Det är viktigt att se hur informanten själv tolkade sin vision och vart det leder dem (Geels 1991: 28).

De slutsatser Geels drar av dessa undersökningar är att visionerna föregås av en **kris** på ett eller annat vis och att visionen har en befriande, stärkande inverkan på personen och dennes livsinställning. Med hjälp av bakgrundsmaterialet kommer han också fram till att de som hade en svag religiös socialisation oftare mötte änglar eller ljusfenomen av olika slag. De med stark religiös socialisation innebar redan det ett personligt förhållande till sin tro och de mötte följaktligen också oftast Jesus. Visionernas innehåll var också väl anpassat till vad informanterna innerst inne önskade och saknade starkt i sina liv, som en frånvarande förälders kärlek från barndomen eller en svår förlust i livet, problematiseringar och utanförskap av olika slag (Geels 1991: 198ff).

Han menar alltså att det inte är någon slump vad visionerna innehåller eller hur de ser ut, allting avspeglar sig i personens egna liv. När en av männen i undersökningen till exempel plötsligt möter Gud i en tunnelvision så avspeglar det hans stora avsaknad av en fadersgestalt i sitt liv. Visionen ger också den önskade effekten av ett helt nytt lugn och en stärkande känsla av trygghet.

Slutsatsen att visioner föregås av en kris har konstaterats tidigare. Sociologernas slutsats har traditionellt varit att en personlig kris är grundförutsättningen för alla religiösa visioner. Geels vill trycka på det här med kris ytterligare eftersom han menar att en del kriser kan förbises och viktiga samband riskerar hamna utanför undersökningen. Han menar att det finns

två olika slags kriser som kan understödja eller framtvunga en vision, nämligen den akuta krisen och den kroniska krisen. Den akuta krisen är lätt identifierbar. Det är den som slår till vid en olycka eller omständighet och direkt försätter människan i en svårlöst situation med ångest och depression som följd (Geels 1991: 191-195).

Den kroniska krisen kan ha pågått i minst tre år och har till och med ibland funnits med som ett problem större delen av livet och smygande eskalerat fram till det givna ögonblicket (Geels 1991: 195-198).

Den kroniska krisen är svårare att direkt identifiera men inte desto mindre betydelsefull för att en utomstående ska förstå visionernas djupa känslofulla anslagskraft på individen.

3.2 Tankens kraft och självuppgivelse.

Nu har vi sett lite av varför behovet av visionerna byggs upp av den sociala, mentala miljön. Men hur är det mekaniskt möjligt inifrån människan? Religionsvetare har tidigt dragit paralleller mellan mystikerns sätt att tänka och konstnärer och vetenskapsmän; James Leuba menade att sambandet var uppenbart. Det är en och samma motor som driver mystiker, konstnärer och vetenskapsmän och det är revelationen, illuminationen eller inspirationen och enligt Leuba resultatet av vanligt produktivt tänkande. Graham Wallas fortsätter i sina studier av vetenskapsmannens tänkande med att dela in tankeprocessen i fyra kreativa stadier (Geels 1991, 186f).

Det börjar med problemformuleringen och materialinsamlingen vilket han kallar **preparationen**, fortsätter med **inkubationen** en passiv tid då en intensiv omedveten bearbetning tar vid sedan **illuminationen** då en upplevelse av genombrott, klarsyn och plötslig insikt dyker upp i medvetandet och detta måste naturligtvis kontrolleras kritiskt som en hållbar idé i det sista stadiet; **verifikation**.

Man menar att den oroade, sökande människan kan liknas vid vetenskapsmannen bara det att hon istället behandlar starkt existentiella personliga problem. Under denna process så är det vid motsvarande illuminationen som visionen äger rum. När forskaren samlat in alla fakta och vridit och vänt på problemformulering och frågor så vittnar många om hur de mer eller mindre medvetet och i olika grad av hopplöshet verkligen ger upp och lägger allt åtsidan. Hjärnans tänkande fortsätter att laborera på ett helt omedvetet plan i den så kallade inkubationen. Man kan säga att det omedvetna levererar sin lösning på problemet senare vilket upplevs som en aha-upplevelse, ett genombrott; illuminationen.

När kommer då denna aha-upplevelse? För att förstå detta lite djupare än ett uppgivande och det omedvetnas indirekta motleverans så kommer vi in på vad psykologer brukar kalla för kognitiva stilar i tankeverksamheten (Geels 1991: 212f).

Det handlar om olika sätt att bearbeta information och förhållande till omvärlden. Vi är inte alltid uppmärksamma på både yttre och inre händelser, vi väljer att omväxlande anamma och befinna oss i två olika tankestilar. Man kallar det ett skifte mellan aktiv kognitiv stil och receptiv kognitiv stil.

Enligt fysiologen Deikman är den aktiva stilen, den utåtriktade stilen framför allt logiskt tänkande, objektiv och styrs av varseblivningen nästan helt och hållet. Synintrycken är dock inte så detaljerade som man skulle kunna tro när det har en så framträdande roll, tvärtom sorteras små detaljer bort till förmån för helhet och form och färger registreras bara i undantagsfall. EEG - mätningar visar beta – vågor, det sympatiska nervsystemet dominerar.

Den receptiva stilen, den mottagande stilen är riktad inåt mot känslor och tankar. Omgivningen ska inte bearbetas utan registreras bara, det egna jagets gränser suddas ut av en allt otydligare subjekt - objekt distinktion. EEG - mätningarna visar på alfa och theta – rytmer, det parasympatiska nervsystemet dominerar.

Det är tydligt att människan oftast befinner sig i den aktiva kognitiva stilen främst för att den medverkar till att man integreras i sin omgivning och bättre kan bemästra och påverka aktuella situationer; detta är ju viktigt inte minst när det gäller överlevnaden rent fysiskt.

Därför är det inte så konstigt att vi passar på när det är möjligt för oss att skifta över till receptiv kognitiv stil när vi t.ex. lagt oss för att sova eller vila, när vi är lugna och avspända och ostört i ensamhet kan tillåta oss att slappna av både fysiskt och psykiskt (Geels 1991: 215).

När man är sjuk eller på annat vis fysiskt försvagad som i olika grad av utmattning eller efter intag av droger som t.ex. alkohol så är den receptiva stilen tydligt vanligast. Geels menar att övergången till den receptiva kognitiva stilen är nyckeln eller den avspända impuls som behövs för att det omedvetna ska leverera sin lösning på problemet (Geels 1991: 214).

Vi tänker ju alla i bilder på ett eller annat vis, som en slags film inne i huvudet. Dessa bilder är sammansatta av synintryck och minnesbilder till någonting som vi själva kan pröva och laborera med i olika tankeexperiment. Här finns naturligtvis också en indelning i omedveten och medveten nivå, de kallas primär och sekundär processerna. Sekundär processen är medveten och hör samman med de adaptiva funktionerna. Den är logisk och abstrakt utvecklande och tar tidigt över efter barnstadiets tänkande som helt dominerats av

primärprocessen. Primärprocessen omvandlar information till symbolbilder. Vi använder dessa symboler utan att veta om det eller egentligen förstå dem. Det är detta symbolspråk som kommer till ytan i våra drömmar, det är vår psykiska energi av minnen, tankar och fantasier komprimerat (Geels 1991: 248f).

Silvano Arieti har koncentrerat sig på att finna ett samband mellan skapande människors kognition och schizofrena. Han vill veta hur kognitiv aktivitet blir medvetna funktioner, föreställningar. Han har hittat en fas mellan kognitiv och perceptuell utveckling som han beskriver som mycket omogen (Geels 1991: 249f).

Tankebanorna i denna fas utmärker sig genom att tankarna kan konkretiseras eller helt enkelt förvandlas till varseblivning. Fasen är enligt Arieti en slags fallucka i de medvetna psykiska funktionerna som ger direkt kontakt med det mest ursprungliga omedvetna reaktionsmönstren hos de kognitiva – perceptuella funktionerna. Vid kontakten blir allting uppochnedvänt, det obestämda blir bestämt och det oförnimbara förnimbart. Detta varseblivningssätt är vanligt förekommande hos schizofrena människor. De använder ”falluckan” som ett psykologiskt försvar och ger varseblivningarna och vanföreställningarna företräde. Den skapande människan använder också ”falluckan” men till vetenskapliga eller estetiska ändamål utan att släppa kontakten till sitt logiska abstrakta tänkande, sekundärprocessen.

De schizofrenas metod brukar kallas för hallucinationer men icke-schizofrena kan ju som bekant också hallucinera. Arieti har undersökt så kallade friska människors hallucinationer i speciella situationer som vid organiska rubbningar i det centrala nervsystemet, vid delirium tremens, vid tillstånd av panik o.s.v. Arieti menar att också religiösa visioner är hallucinationer. De som har religiösa hallucinationerna kan dock inte betraktas som schizofrena, säger han, (Geels 1991: 250) bland annat på grund av deras positiva glädjande innehåll. Dessutom är de övervägande visuella och de som upplever dem blir vägledda och styrkta i sin självuppskattning. Personligheten blir rikare och starkare. Hallucinationen har helt motsatt effekt än hos schizofrena.

3.3 Personlighetspsykologin

Här börjar vi med den traditionella Freudianska förklaringsmodellen av vad personligheten är och vad den består av. Freud skapade ju som bekant begreppen Detet, Jaget och Överjaget för att förklara forandet av en personlighet utifrån individens miljö och yttre påverkan och inre

reaktions mönster. Jaget beskrivs många gånger som en fängelsevakt för de direkta omedvetna impulser som Detet och Överjaget står för och det som kommer upp till medvetande nivå. Den inre balansen rubbas ofta av det yttre trycket av krav och förväntningar. Dagens psykoanalytiker och efterföljare till Freud tillskriver Jaget en mycket större roll och har koncentrerat sin formulering kring ämnet i olika vidareutvecklande teorier. Det handlar om en närmare skärskådning av Jaget och en uppdelning i de representationella aspekterna och de funktionella substrukturerna. Man menar att om det verkligen förhåller sig så att Jaget som enligt Freud helt var slav under Detets impulser och Överjagets moraliteter så hade en alltför stor mängd frågor om det mänskliga psyket lämnats obesvarade. Freuds efterföljare har alltså delvis frångått idén om att det skulle råda någon slags hierarki mellan de olika komponenterna i psyket och man har på så vis vidareutvecklat och vitaliserat Freuds tankar.

Teorin om egots fyra funktionella substrukturer är uppbyggd på att man anser sig ha funnit bevis för att det finns lugna områden som inte är direkt inblandat i vad som normalt tillskrivs jaget som dess enda uppgift (Geels 1991: 240-43).

Den första är egots **adaptiva funktion** så som varseblivning, tänkande, minne och motorisk utveckling. De adaptiva funktionerna är dessutom medfödda, självständiga och autonoma. Den andra substrukturen är egots **defensiva funktion**. Det är ett försvarssystem som aktiveras för att undvika psykisk smärta. Det aktiveras främst för att bemöta detets mest farofyllda impulser vilket resulterar i kända psykiska begrepp som bortträngning, projektion och regression. **Den medlande funktionen** är den kända klassiska funktionen som jag berättade om ovan förutom att den gärna tar hjälp av den defensiva funktionen. Den fjärde och sista gruppen av substrukturerna är **de syntetiska eller integrerande funktionerna** och är ett slags översikts organ vars främsta uppgift är att skapa enhet och balans. Den är främst kopplad till egots adaptiva funktioner och dess viktigaste bidrag är att den kan skapa fusioner, förenklingar, och generaliseringar vid konflikter och låsta motsatsförhållanden genom medling. Just för att den är kopplad till de adaptiva funktionerna så ger det sig i uttryck att vi som individer handlar och anpassar oss för att pussla samman ett inre lugn med en yttre vecklighet. Här kan värdehierarkier spela en viktig roll för oss, påpekar Geels och hänvisar till Hartmann och att också han faktiskt tar upp religionens psykologiska betydelse som integrerande faktor.

Psykoanalytikerna Rothstein och Rizzuto utvecklar teorier om ytterligare en viktig reaktion i egot nämligen de representationella aspekterna av medvetandet (Geels 1991: 243-247) vilka är själv och objektrepresentationer som från början hjälpt oss att förstå och ta del av världen

omkring oss. Sandler och Rosenblatt har närmare gått in på och undersökt hur det lilla barnet förstår och närmar sig världen och alltså hur den första självrepresentationen blir till.

Relationen till objekten tas in och bearbetas med minnesbilder och nya synintryck så att vi själva uppfattar och innefattar oss i sammanhanget. Objektrelationen skapar alltså en idé om vad vi själva är och vad världen utanför är till någonting meningsfullt. Med tiden ger detta upphov också till en självbild, en uppfattning av jaget inte att förväxlas med den psykologiska termen Jaget utan en konstruktion, en självrepresentation som handlande subjekt. Denna självrepresentation som uppfattas som jaget blir inte ensamt om att vara handlande subjekt i egot. Det utvecklas multipla självrepresentationer i förhållande till andra substrukturer i systemet var och en lämpade för vissa speciella situationer, den första alltså knuten till den adaptiva funktionen.

Objektrelationsteorin har återkopplat till såväl kognitiv psykologi som socialpsykologi och kunskapssociologi och har också givit upphov till intressanta religionspsykologiska studier av bland annat shamansim och den buddhistiska meditationsmetoden Vipassana. Epstein och Rothstein har undersökt just Vipassanametoden för att den uttryckligen går ut på att gå till botten med jag-upplevelsen; de har visat att det finns kopplingar till objektrelationsteorin.

Buddhisternas målsättningar som jaglöshet och icke-själ får en ny innebörd. Plötsligt tycks man förstå vad meditatören vill uppnå, nämligen att komma bakom jag-representationerna för att uppleva en förstärkt känsla av enhet och helhetssyn, den syntetiska funktionen.

Geels egen prövning av objektrelationsteorin går ut på att visa hur en shaman kan förvandlas och uppvisa en helt annan personlighet när han lånar ut sin kropp till bergsguden Thang lha. Genom extasen som framkallas av intensivt muciserande på klockan och trumman och repetiv bön lamslås delvis egots relation till omvärlden, den adaptiva funktionen, den medlande funktionen och den defensiva funktionen till förmån för den syntetiska funktionen.

Detta innebär att detets impulser får ett relativt fritt genomflöde och ger upphov till ett mer aggressivt beteende samtidigt som den syntetiska funktionen utan sin självrepresentation understödjer en snabb fattningsförmåga av nya intryck och överblick av situationen så också tilldragelsen av en ny personlighet genom objektrelation från den andliga traditionen.

I Geels eget bidrag gäller en övergripande bild. Alla ovan redovisade undersökningar har något gemensamt nämligen den att de alla utmynnar i att det finns tydliga belägg för att hela vårt psyke i grunden strävar efter jämvikt och balans. Precis som vår fysiologi reglerar kroppstemperaturen genom svettningar eller frossbrytningar tar psyket till liknande funktioner för att uppnå ett behagligt tillstånd av jämvikt. De religiösa visionerna är en effektiv balansakt för att återskapa ordningen, menar Geels (Geels 1991: 240, 259).

För att ge denna balansakt fritt spelrum fodras dock en religiös tradition som är öppen för sådana fenomen. Som jämförelse tar han upp Shoshonindianerna vilka betraktar sina visioner som någonting fullständigt normalt. Det betraktas till och med som ett hälsovådligt tillstånd att helt sakna religiösa andevisioner (Geels 1991: 11f, 260).

Till skillnad från shoshonerna som alltså medvetet söker upp visionerna tycks kristna till övervägande del överrumplas av visionerna. Den katolska kyrkan brottas t.ex. med olika fall av Maria uppenbarelser för att avgöra deras äkthet. Geels understryker vikten av att som forskare inte göra anspråk i sanningsfrågan, som han kallar det. Hans undersökning ska inte på något sätt uppfattas som reduktionistisk. Han poängterar att upplevelserna är sanna för informanterna och att det är det viktiga i sammanhanget. Det är inte hans mening eller ens hans plats som forskare att ha någon åsikt i sanningsfrågan (Geels 1991: 18-20, 261).

4. Diskussion

I kapitlet som handlar om visioner av änglar så tycker jag att det framgår tydligt att de har föregåtts av en tid i kris för individerna. Elsas man ligger på sjukhus och hon vet inte om han ska överleva operationen. Hon kan också vara i en så kallad kronisk kris eftersom hon upplevt visioner tidigare i sitt liv och funderat mycket kring religiösa frågor så pass att hon kommit att acceptera sina uppenbarelser som vardagshändelser. Efter just den här visionen av ängeln säger hon sig vara djupt rörd och lycklig. Det tyder på att de psykologiska effekterna givit full utdelning och det väntade resultatet av balans, tycker jag.

Irene har det mycket tufft som liten flicka och hennes vision motsvarar tydligt både hennes sociala behov och en lättnad existentiellt av att tillvaron ges en ny mening och ett framtidshopp i form av den trygghet hon så svårt saknade.

Margareta däremot verkar vid en första anblick inte vara drabbad av någon kris men så nämner hon det där med aftonbönen och hennes funderingar kring Guds existens som kan tyda på en period av kronisk kris tiden närmast inför visionen.

Gunnar har kämpat med sin mediala förmåga hela sitt liv och slutligen accepterat den för vad den är så även han har en livslång kronisk kris bakom sig. Liksom Elsa och Irene uttrycker de övriga två en stark lyckokänsla och en ny inställning till livet efter sina änglavisjoner. Hos alla fyra tycker jag mig se att skiftet mellan aktivt kognitiv stil och receptiv kognitiv stil i tankesättet är en del av de visions utlösande faktorerna.

Självuppgivelsen som utlösande faktor kan man spåra tydligast i situationen med de två Ungerska vännerna Gitta och Hanna vilket är upphovet till den första kontakten med Gittas ängel. Situationen närmast innan kontakten beskrivs både som uppgiven och desperat ångestframkallande. När vi går vidare till Gitta Mallasz och hennes vänners ovanliga änglamöten så är krisen för det första tydlig både med andra världskriget stormande kring knutarna och vännernas egna personliga problem, men här upprättas en kontinuerlig medveten dialog mellan änglarna och människorna.

Hur man än ser på detta så kommer det fram intressanta kopplingar till psykologisk forskning i samtalen. Jag har särskilt fångats av änglarnas beskrivning av det mänskliga jaget. Jaget uppfattas både som en tillgång och ett hinder enligt änglarna, och det finns någonting bakom vårt jag som är en övergripande kraft som balanserar och sammanlänkar oss harmoniskt personligt med Gud.

Det ligger nära till hands att dra paralleller till personlighetspsykologin och jämföra vad som sägs till exempel om de syntetiska eller integrerande funktionerna hos en av egots fyra substrukturer. Den är den övergripande och balanserande kompromisslöst kompromiserande funktionen. Den strävar efter balans i tillvaron både i förhållande till inre som yttre situationer och manar oss till handlingar som befrämjar en balanserad och harmonisk tillvaro för oss.

Här tycker jag mig se att det var just en sådan balans de ungerska vännerna ville uppnå genom att flytta ut på landet. Även om syftet inte var direkt religiöst så kanske det fanns någonting i vännernas sociala bakgrund och uppväxt som lockade fram denna ”lösning” som jag ändå uppfattar att deras möte och samtal med änglarna var för dem. Enligt Geels framhåller Hartman till och med religionens integrerande roll i sammanhanget som effektiv.

Flytten ut på landet kan ses som en omedveten önskan att oftare kunna skifta över i den receptiva tankestilen; lugn och ro är ju ett krav för att kunna reflektera mera inåt. Vännerna var alla konstnärligt inriktade och hade, får man förmoda, som vana att söka stöd inåt med hjälp av den receptiva tankestilen just med erfarenhet av att detta förfarande kunde leverera oväntade lösningar på svåra problem.

Tillslut kan inte nog understrykas i vilken extrem stress och kris situation vännerna befann sig i bara genom att vara judar i andra världskrigets Europa. Lite av förklaringen till den ovanliga formen av änglamöte som vännernas samtal med änglarna representerar är precis denna spänning mellan ett sökande efter inre lugn med en absolut tilltro till tankeverksamhet, inre reflektion som enda lösning och en livshotande yttre verklighet på gränsen till kaos och sammanbrott.

Objektrelationsteorin faller också väl in speciellt med tanke på att änglarna förespråkar en slags jag - löshet som jag tycker stämmer bra överens med Buddhismens vilket Rothstein, Epstein förklarar med en strävan att komma bortom jag – representationerna och i direkt kontakt med den syntetiska funktionen. Jag tycker att ängelns beskrivning och förklaring av sin uppgift och koppling till människan skulle kunna tolkas som den syntetiska funktionen eller kraften bortom jag-representationerna. Gitta frågar också så rakt på sak som hon förmår om hon i själva verket är identisk med ängeln (sid. 11, 12) och blir inte avvisad när hon kopplar samman sitt högre jag med ängeln.

I Flensburgerhäftet Änglar tas barnens obrutna kontakt med änglarna upp som någonting viktigt. Det finns här ett samband med bildandet av de första jag - representationerna som kan vara värda att granska lite noggrannare. Fischer tar mycket riktigt upp den första jag – uppfattningen som någonting traumatiskt urskiljande för barnet. Kontakten med ängeln förespråkas som någonting som så långt som möjligt ska bevaras hos människan eftersom den har nyckeln till hennes ödesväg och verkliga livsuppgift med sig.

Om man istället för kontakten med ängeln läser kontakten med den syntetiska funktionen så kan man omtolka budskapet till vetenskapligt psykologiska termer som fullt möjligt och kanske till och med önskvärt. Arieti har kommit fram till att det finns en betydelsefull skillnad mellan religiösa hallucinationer och schizofrenas hallucinationer i att de religiösa verkar stärkande på självuppskattningen och enligt min mening kan anses vara bra och nyttiga erfarenheter precis därför.

Rudolf Steiner förmedlar också en intressant skildring av änglarnas uppgift när han redovisar sin övertygelse att vi varje natt står i direkt förbindelse med våra änglar och i drömmen får vägledning inför nästa dags händelser genom dem. Vi kan också, säger han, fördjupa denna kontakt medvetet med tankar, ord och gärningar (att denna kontakt representerar någonting bra och ett glädjefyllt tillstånd för människan, individen är underförstått hos Steiner).

För mig pekar sammankopplingen: tankar, ord och gärningar även här på att den syntetiska funktionen är i farten för att jämna mark för inre harmoni och balans.

Ljuset är slutligen en annan viktig gemensam faktor som alla informanterna tar upp på ett eller annat sätt. Steiner redovisar sin övertygelse att änglarna tar hand om våra verkliga tankar, imaginationer, eftersom de är alldeles för starka för oss. De som sett änglar vittnar om ett oerhört starkt ljus eller ett förklarande ljus som inte ens solen kan mäta sig med. Änglarna i Mallasz samtal sjunger slutligen om ljuset som måste dämpas genom deras vingar för att världen inte ska fatta eld. Jag ser detta ljus som en direkt hänvisning till den syntetiska

funktionens genomlysande effekt på individens medvetande och någonting mycket mer om vi medvetet strävar efter att återupprätta kontakten med denna ursprungliga existens, strävar efter att efterlikna våra änglar.

5. Sammanfattning

Jag har valt att intressera mig för hur det kommer sig att en del människor får änglavisioner. Syftet har varit att studera änglavisioner utifrån ett religionspsykologiskt perspektiv. Jag har velat behandla fenomenet änglamöten ur individuellt upplevelsehänseende likväl som psykologiskt med en tillhörande förklaring som inte förminskar värdet av en sådan händelse vare sig för den enskilde eller för forskaren. Därför har jag börjat med att återge tre olika former av änglamöten som jag presenterar i kapitel 2. under rubriken Änglamöten. Jag berättar i tur och ordning hur Elsa, Irene, Margareta och Gunnar återger sina möten med fullt synliga änglar och hur de upplevde detta möte. Sedan går jag vidare för att återge hur en liten grupp människor får kontakt med sina personliga änglar och hur de undervisas av dessa i en serie samtal. Till sist avslutar jag med att ge en sammanfattande bild av det Tyska Kristensamfundets änglatro i underrubriken Idéer; en antroposofisk del av idébanken kring änglar.

Jag har använt mig av Geels teoribildning då han sammanför resultat från olika forskares undersökningar för att bygga upp en övergripande bild på vars likheter han formar sin teori. I kapitel 3. redogör jag för dessa undersökningar och Geels teori och förklaringsmodell angående religiösa visioner.

I diskussionen visar jag hur Geels viktigaste hållpunkter stämmer väl in i de tre olika änglamöten som jag valt att analysera. De viktigaste hållpunkterna i en undersökning är enligt Geels de två krisbegreppen, självuppgivelsen och till slut personlighetspsykologins kompakta beaktande genom postfreudiansk förklaringsmodell av psykets uppbyggnad.

Hela uppsatsen avslutas nedan med slutsatser av mitt arbete där jag åter knyter till min inledning och uppsatsens syfte och tes där jag vill hävda att änglamöten har en psykologisk välgörande funktion.

6. Slutsatser

I inledningen frågar jag mig om det finns två olika vetenskaper och om dessa går att bygga samman för oss som individer. Med det två vetenskaperna menar jag alltså den som vi upplever själva och så den stora vetenskapen om världen utanför där våra etablerade vetenskaper som naturvetenskap, fysik, kemi, historia, ekonomi och psykologi gör sig allena rådande.

För den enskilde är denna ihopkoppling av de två ”verkligheterna” mycket viktig och eftersträvansvärd, som jag försökte beskriva i min inledning om björnupplevelsen; den ger oss en förankring inåt – till oss själva.

Den kopplar samman det vi lärt oss utifrån (de stora vetenskaperna) med vår egen del av tillvaron: livet; i min uppsats har jag kommit fram till att det har med helheten att göra.

Våra två sätt att förhålla oss till information och omvärlden har två tankestilar, dels den aktiva stilen och den receptiva inåtvända; båda behövs för att vi ska kunna fungera som varelser och individer.

Jag tycker mig kunna se en tydlig tråd från individen till de stora sammanhangen eller kanske tvärtom. Religion kan ses som det stora mönstret och den sociala ”spelplanen”, precis som tråden går vidare inåt i individens psyke och välbefinnande. Där inne söker vi en balans som väl avspeglar sig i yttre handlingar. Harmoni är när vi funnit vår plats i dessa två världar och vi har klart för oss hur vi kan balansera yttre och inre verklighet med varandra.

Jag vill poängtera att den här uppsatsen behandlade änglamöten exklusivt, med detta ska alltså inte uteslutas att människor som inte är religiösa eller förhåller sig avvaktande skeptiska till detta fenomen inte kan uppnå inre psykisk balans och jämvikt i sina liv. Jag är säker på att det finns flera andra sätt att uppnå psykologiska jämviktstillstånd men dessa var inte i fokus i den här uppsatsen. Men, som Geels undersökningar visat, så ska man inte bli förvånad om den harmoniserande kraften visar sig i form av en änglavision, allt beror på situationen och individens psykiska tillstånd, mycket mindre på den religiösa socialisationen.

Jag ser ett tydligt band till just individens psykiska balans, religionstillhörighet, änglamöten eller den syntetiska funktionen. Jag har kommit fram till att man kan sätta likhetstecken mellan ängel och den syntetiska funktionen; kraften bortom jag-representationerna. Det må så vara att det inte är det enda exemplet på hur denna funktion eller kraft manifesterar sig i våra liv men hur som helst en vetenskapligt godtagbar tolkning på vad en änglaupplevelse betyder vilket öppnar vägen för ett nyktert vetenskapligt betraktande av uppgifterna. Vetenskapen blir åter det instrument med vars hjälp vi kan undersöka, granska

och vara öppna också för andra fenomen. Hur man väljer att se på dessa visioner och föreställningar om andeväsen beror på sociala mönster, miljö och eventuell religiös tradition utifrån var man härstammar.

Tolkningsfrågan får plats inom bägge yttringarna för det handlar om ett och samma mål nämligen harmoni, balans, självtillit; och i den treenigheten blir änglamöten till en möjlighet, liksom naturvetenskapens motsvarighet kan vara ett möte med en levande björn i skogen.

Källförteckning

Geels, A. 1991. *Att möta Gud i Kaos. Religiösa visioner i dagens Sverige*. Stockholm: Norstedts.

Flensburgerhäfte 4. 1998. *Änglar*. Lund: Nova.

Mallasz, G. 2001. *Samtal med änglar – Ungern 1943-1944*. Alingsås: Mynta.

Litteraturförteckning

Alma, H. Zock, H. 2002. *I and Me. The Spiritual Dimension of Identity Formation*, International Journal of Education and Religion. Volume III – I. Leiden, Boston: Brill.

Berger, P. Luckmann, T. 1979. *Kunskapssociologi. Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Davidson, G. 1967, 1980. *A dictionary of angels including the fallen angels*. New York: Free Press.

Seidel, George J. 1995. *Angels*. New York: Peter Lang Publishing.

Uldall, E 1993. *Englebogen – For voksne og born*. Copenhagen DK: Aschehoug Dansk Forlag A/S.

Wilson, Lamborn, P 1994. *Angels*. London: Thames and Hudson Ltd.

